

Література

1. Про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла: Договір, Міжнародний документ від 27.01.1967 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічним об'єктам: Конвенція, Міжнародний документ від 29.03.1972 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
3. Про реєстрацію об'єктів, що запускаються в космічний простір: Конвенція, Міжнародний документ від 14.01.1975 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
4. Репецький В. М. Міжнародне публічне право: Навчальний посібник. – К: Знання, 2011. – 437 с.

УДК 341.1.8(043.2)

Теплюк Н. М., Вознюк В. В., студентки,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Терещенко Н. М., старший викладач

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО КОСМІЧОГО ПРАВА: ДЕЛІМІТАЦІЯ КОСМІЧОГО ТА ПОВІТРЯНОГО ПРОСТОРІВ

Питання про розмежування повітряного і космічного простору, пов'язані з обмеженням державного суверенітету та сферою дії принципу свободи вивчення і використання космічного простору, відноситься до сфери відносин, що вимагають міжнародно – правового регулювання. З огляду на важливість даного питання з початку розвитку космічної діяльності і держави, і міжнародні урядові та неурядові організації намагались визначитись щодо межі космічного простору. Розвиток і консолідація міждержавної практики, що виникла в зв'язку з космічною діяльністю поза межами державного повітряного простору, призвели до виникнення міжнародної звичаєвої норми, яка відображає принцип свободи дослідження та використання космічного простору. Сама теоретично-практична проблема делімітації виникла через відсутність у Договорі про космос 1967 року визначення космічного простору, що дозволило суб'єктам космічної діяльності тлумачити це поняття самостійно.

Навколоземний простір над територією кожної держави складається з двох прошарків з принципово різними правовими режимами. З цього факту випливає ряд проблем, що породжують необхідність розмежування повітряного і космічного просторів. Ще в 1959 році радянський юрист

Є. Коровін зазначав, що норми повітряного права не можуть бути автоматично поширені на космічну діяльність, і зокрема, що визнання повного та виключного суверенітету держав на космічний простір може призвести до серйозного гальмування космічних досліджень та уповільнення практичного використання космосу через можливі протести держав з приводу порушень їх суверенітету.

Проблема делімітації повітряного і космічного просторів зумовлена різними підходами держав до її розв'язання, а також доктринальними розбіжностями серед представників науки міжнародного права. Однією з перших теорій у цій сфері була теорія безмежного вертикального поширення державного суверенітету над територією держави, проте вона втратила своє значення з початком космічної ери.

З одного боку, за Паризькою конвенцією про повітряні пересування 1919 р. та Чикагською конвенцією про міжнародну цивільну авіацію 1944 р. визначається суверенітет держави над її повітряним простором, а національне законодавство встановлює правила польотів над державною територією. З іншого боку, космічний простір згідно з нормами та принципами міжнародного космічного права і на відміну від повітряного не підлягає привласненню будь – якою державою, і не визнаються жодні претензії на суверенітет над космічним простором. Розбіжності в правових режимах повітряного та космічного просторів (а також в правових статусах повітряних і космічних об'єктів) поставили на порядок денний Комітету ООН з космосу проблему розмежування цих просторів. Тому одночасно з ухваленням тексту Договору про космос ГА ООН резолюцією 2222 від 19 грудня 1966 р. доручила Комітету ООН з космосу розпочати системне вивчення проблем, що стосуються визначення космічного простору. Відповідно до цього доручення Юридичний підкомітет Комітету ООН з космосу на своїй 6-й сесії у липні 1967 р. розглянув різноманітні аспекти цієї проблеми. Однак, на думку представників більшості делегацій, для обґрунтування правових формулювань терміну «космічний простір» необхідно було обрати наукові критерії. Науково-технічний підкомітет зробив висновок щодо неможливості встановити наукові або технічні критерії, які б дозволили дати незаперечно точне, надійне та виважене визначення терміну «космічний простір». Враховуючи важливість і складність проблеми та маючи висновки обох підкомітетів, наступного 1968 року Комітет ООН в своїй доповіді ГА ООН рекомендував продовжити вивчення проблем визначення космічного простору. ГА ООН 20 грудня 1968 р. запропонувала Комітету ООН з космосу та обом його підкомітетам включити до порядку денного наступних сесій всебічне вивчення науково – технічних і правових аспектів визначення космічного

простору. Після багатьох років розгляду комплексу питань, що стосуються визначення делімітації космічного простору, в рамках Комітету ООН з космосу, на світових юридичних космічних форумах і в наукових виданнях було висловлено чимало принципових поглядів на перспективи вирішення проблеми делімітації: від прогнозування відміни взагалі ряду норм повітряного права як таких, що втратили актуальність для сучасного стану розвитку світової спільноти, до вимог деяких екваторіальних країн щодо розповсюдження суверенітету держав на сегменти простору, що знаходяться над їх територією і включають геостаціонарну орбіту.

На даний час більшість фахівців схиляється до висновку про необхідність умовної делімітації космічного простору (встановлення межі між повітряним і космічним просторами на рівні приблизно 100-110 км від поверхні Світового Океану) з наступним закріпленням її міжнародним договором. Відкритим залишається питання про закріплення межі між космічним та повітряним простором. На думку американських юристів Н. Хозенбола та П. Хатмана космічну діяльність можна успішно здійснювати і без вирішення питання про делімітацію космічного і повітряного просторів. У контексті даної проблеми слід врахувати, що чітко визначеної природної межі під повітряним і космічним простором не існує. Повітряний простір переходить у космічний на рівні екзосфери (понад 800 км).

Аргументом на користь визначення поняття космічного простору слід визначать недопущення існування в подальшому такої прогалини в міжнародному космічному праві, так і домагання деяких екваторіальних країн на встановлення ними свого суверенітету над тими частинами геостаціонарної орбіти, які проходять на їх територією.

Саме тому договірний порядок розв'язання даної проблеми є єдино можливим, але слід зазначити, що прийняття міжнародно-правової договірної норми вимагає згоди на це певної кількості держав світу. В протилежному випадку пропозиція так і залишиться доктринальною точкою зору.

Література

1. Космічне право України. Збірник національних і міжнар. правових актів / Відп. ред. Кузнецов Е. І., Малишева Н. Р. – Вид. 5-е переробл. і допов. – К.: Атіка, 2007. – 464 с.
2. Яковенко А. В. Прогрессивное развитие международного космического права. Актуальные проблемы. – М.: МО, 1999. – 168 с.
3. Бордунов В. Д. Международное воздушное право. Учебное пособие. – М.: НОУ ВКШ «Авиабизнес»; изд-во «Научная книга», 2006. – 464 с.